

Dominek Attila alezredes:

AZ UKRÁN BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA VÁLTOZÁSAI

ÖSSZEFOGLALÓ: Az önálló államiságát visszanyert Ukrajna nemzeti léte legnagyobb történelmi kihívásával küzd. Az ukrán politikai döntéshozók a független Ukrajna kikiáltása óta nem tudtak egységes álláspontot kialakítani a biztonság- és a védelempolitika irányultságát tekintve. A Nyugat-Európa vagy Oroszország felé történő elköteleződés kérdése az orosz agressziót követően eldőlni látszik. A válságra választ keresve az ország új nemzeti biztonsági stratégiát és ebből származtatott új katonai doktrínát dolgozott ki. A stratégiai dokumentumok szerint Ukrajna eltökélt szándéka az Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozás, valamint a belépés feltételrendszerének a mielőbbi megteremtése. A nagyfokú korrupció, az eltérő gazdasági érdekű és kötődésű befolyásos oligarchák, az ország súlyos eladósodottsága, energiatüggősége azonban kérdésessé teszik az euroatlanti szervezetekhez való csatlakozás realitását.

KULCSSZAVAK: Ukrajna, Oroszország, biztonság- és védelempolitika, EU, NATO, csatlakozás, Krím, nemzeti biztonsági stratégia, katonai doktrína

BEVEZETÉS

Immár huszonöt éve, hogy a világ és azon belül Európa biztonságpolitikáját hosszú időn át meghatározó és arra befolyással bíró hidegháborús korszak lezárult. A keleti blokk, vagyis Kelet-Közép-Európa országai a függetlenné válás lehetőségével élve közel hasonlóan képzeltek el a jövőjüket. Meghatározó célul tűzték ki a demokratikus átalakulást és a csatlakozást az euroatlanti szervezetekhez. A társadalmi, a politikai és a gazdasági változások erősen eltérő reakciókat váltottak ki a térség országaiban, az átalakulás folyamata a békés társadalmi konszenzustól az évekig tartó véres polgárháborúig széles palettán mozgott.

Az ukrán parlament történelmi döntést hozott 1991. augusztus 24-én, amikor más tagköztársaságokat követően Ukrajna is kinyilvánította függetlenségét. Ettől kezdve visszavonhatatlan volt a Szovjetunió felbomlása, amiben szerepet játszott a Gorbacsov-ellenes erők által augusztus 19-én megkísérelt államcsíny. A megszületett új független állammal szemben nagy volt a várakozás, és nemcsak Ukrajna demokratizálódásra váró lakossága, de a közép-európai régió és az egész európai kontinens részéről is. Az új államalakulat területét tekintve Európa második legnagyobb, lakosságát tekintve pedig hatodik legnépesebb országává vált. A terhes szovjet örökség részét képezte a világ harmadik legnagyobb nukleáris arzenálja, amelynek további sorsa akkor még kérdéses volt.

Az elmúlt negyedszázad során Ukrajna a várakozásoknak – köztük lemondás az atomfegyverek használatáról, aktív részvétel az atomfegyverek leszerelésében, de elmaradt a csatlakozás az atomsorompó-szerződéshez – nem vagy csak részben felelt meg. Ebben közrejátszott a politikai döntéshozók folyamatos iránykeresése, bizonytalansága, az ukrán gazdasági-politikai csoportok szövevényes érdekhálózata, a nagyfokú korrupció, a gazdaság

tültzott kötődése a hadiiparhoz, az energiaimport GDP-hez mért elképesztően magas hányada, a folyamatosan alulfinanszírozott haderő és természetesen Oroszország agresszív politikája is.

Írásomban az ukrán biztonság- és védelempolitika főbb irányvonalait és változásait mutatom be a függetlenné válás eufóriájától napjaink fegyveres konfliktusokkal terhelt jelenéig.

AZ UKRÁN BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITKA ÚTKERESÉSE

Az 1991 és 2000 közötti időszak

Ukrajna a közelgő politikai-társadalmi „földindulásra” ráérezve – még a Szovjetunió tagköz-társaságaként, 1990 júliusában – nyilatkozatban tette közzé szándékát, miszerint semleges, katonai tömbön kívüli ország kíván lenni. Az 1990. júliusi dokumentumban nyilatkozott az atommentesség „szentháromságának” betartásáról is, vagyis nem vesz át, nem állít elő és nem vásárol nukleáris fegyvert.

A függetlenség 1991. augusztus 24-i kinyilvánítását követően az induló biztonságpolitikai koncepció legfőbb sajátossága egy elszakadási stratégia, a Szovjetunióból való kiválás stratégiája volt. Az átmeneti időszak – a független Ukrajna arculatának a megtalálása – a semlegesség, a tömbönkívüliség és az atomfegyver-mentesség irányvonala mentén valósult meg.

Az ukrán parlament 1993. október 19-én fogadta el a független állam első katonai doktrínáját. A katonai doktrína – összhangban *Az ukrán külpolitika fő irányvai* megnevezésű dokumentummal – az összeurópai biztonság kialakításának fontosságát hangsúlyozta. Megerősítette a tömbönkívüliség és az atomfegyver-mentesség¹ elvét. A Fekete-tengeri Flotta² megoldatlan kérdésére általánosságban utalva kimondta a külföldi csapatok ukrainai állomásoztatásának tilalmát, és meghatározta a potenciális ellenség fogalmát.

1994-re az ukrán külpolitika túljutott a függetlenségből fakadó lelkesedés kezdeti szakaszán, és a realista kiigazítás jegyében a sajátos hídszerep-koncepciót fogalmazta meg. A koncepciót politikai elemzők a „vektorizmus” doktrínájaként definiálták. „*Különleges geopolitikai helyzeténél, történelménél és elhelyezkedésénél fogva Ukrajna majdhogynem arra hivatott, hogy sajátos híd legyen Európa és Eurázsia között.*”³ A politikai irányultságtól függően – fogalomként – megjelent a „keleti vektor” és a „többvektorú külpolitika” kifejezés.

A vektorizmus – mint iránykeresés – az ukrán külpolitika sajátos részévé vált. A hídszerep problematikájából adódott, hogy Ukrajna a mai napig nem döntötte el, melyik oldalon építse ki a hídfőt, ahonnet biztosan közelíthet a túlsó part felé.

Ennek egyik első megnyilvánulása az 1996 áprilisában bejelentett ukrán szándéknyilatkozat volt, amely a teljes jogú EU-tagság elérését célozta meg. Az 1996 júniusában elfogadott alkotmány már nem tartalmazta a semlegesség és a tömbönkívüliség elvét, az 1997. januári

¹ 1994. január 14. Moszkva – háromoldalú megállapodás Oroszország, az Amerikai Egyesült Államok és Ukrajna között; 1994. november 16. – az atomsorompó-szerződés ratifikálása; 1994. december 5. – Budapesti Memorandum (biztonsági garanciák).

² Az 1997. május 28-i Kijevi Szerződés értelmében: az orosz flotta állomáshelye Szevasztopol évi 97,75 millió USD bérleti díjért; a flottából 81,7%-ot kapott az orosz fél, ezért Oroszország elengedett 526 millió USD ukrán államadósságot; Oroszország nem tarthat atomfegyvert Ukrajna területén; a szerződést 20 évre kötötték, öt éves meghosszabbítási ciklusokkal.

³ Póti László: A negációs stratégiától az „Ukrajna-fáradtságig”. Az ukrán biztonságpolitika evolúciója (1990–2008). Nemzet és Biztonság. 2008/6. 17–26. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/poti_laszlo-a_negacios_strategiatol_az_ukrajna_faradtságig_pdf (Letöltés időpontja: 2016. 06. 27.)

nemzetbiztonsági koncepció pedig először mondta ki, hogy Ukrajna tagja lehet nemzetközi biztonsági szervezeteknek.

Ukrajna 1997-ben a megkülönböztetett partnerségről szóló NATO–ukrán egyezményben jelentette be az euroatlanti struktúrákba való integrációja elmélyítésének a szándékát, amely létrehozta a NATO–Ukrajna Bizottságot és meghatározta a konzultáció, valamint az együttműködés területeit.

A 2000 és 2010 közötti időszak

2000 végére ismét irányváltás következett be az ukrán kül- és biztonságpolitikában. „*Ukrajna csalódott amiatt, hogy a Nyugat nem érez felelősséget az ország Európába való integrálásáért, (...) Ukrajna szorosabb kapcsolatok kialakítására kényszerül Oroszországgal.*”⁴

A „csalódottság” ellenére újabb politikai csavar történt 2002 májusában, amikor Leonid Kucsma ukrán elnök a NATO főtítkárának küldött levélben jelezte: Ukrajna szeretne belépni a szövetségbe. A 2002 novemberében elfogadott NATO–Ukrajna akcióterv határozottabban szólt Ukrajna euroatlanti integrációs céljairól. Az akcióterv célként határozta meg a NATO és Ukrajna közötti kapcsolat elmélyítését, az ország reform-erőfeszítéseinek a támogatását az euroatlanti struktúrákba történő teljes integráció útján, valamint specifikus célokat határozott meg, melyek lefedték a politikai és a gazdasági kérdéseket, a biztonsági, a védelmi és a katonai ügyeket, az információs kérdéseket és a jogi szempontokat.

A 2004. június 15-én kiadott új katonai doktrína szerint Ukrajna felkészül a teljes jogú EU- és NATO-tagságra. Egy hónappal később azonban elnöki rendelettel módosították a még szinte „nyomdameleg” katonai doktrínát: kikerült a két nemzetközi szervezetre vonatkozó tagsági cél, helyette visszafogottabb megfogalmazást használva az „*euroatlanti integrációs politika folytatása és elmélyítése*” került be célként.

A 2004. év végi „narancsos forradalommal” hatalomra került új koalíciót nyugatos irányultsággal volt szokás jellemezni. A forradalmi hevület elsősorban a belpolitikai és a gazdasági programok megvalósításában merült ki, a teljes jogú NATO-tagságot mint célt egyik kormány sem tűzte a zászlajára.

2010-től az orosz–ukrán konfliktus kialakulásáig

A 2010. évi elnökválasztásból a „narancsos forradalom” időszakában feltűnt oroszbarát politikus, Viktor Janukovics került ki győztesen. Elődjéhez képest Janukovics elnök merőben új külpolitikai irányt fogalmazott meg, amely természetesen hatással volt a biztonságpolitikára is. Kölcsönös előnyökön alapuló kapcsolatok kialakítását szorgalmazta Oroszországgal, szimbolikus szinten kívánta tartani az együttműködést az EU-val, és Ukrajna blokkon kívüli státusának megőrzését hangsúlyozta.

Ukrajna Oroszországtól való energiatartozásának mindig problémás kérdés volt. Janukovics az orosz Fekete-tengeri Flotta ukrán területen történő állomásoztatásának a meghosszabbítását kínálta a gáz kedvezőbb beszerzési áráért cserébe. A két ország között létrejött a szerződés, melynek értelmében az orosz flotta 2042-ig használhatná a Krím félszigeten található és a szerződésben meghatározott kikötőket, légibázisokat.

⁴ Uo.

A blokkon kívüli státus megőrzése szempontjából Janukovics elnök szerint Ukrajnának egyensúlyra kell törekednie Oroszországgal, az Európai Unióval és az Amerikai Egyesült Államokkal. Nem támogatta a NATO-tagságot, de fenn kívánta tartani a partnerségi viszonyt.

Janukovics értelmezésében a semleges státus fenntartásához és a nemzeti függetlenség megvédéséhez Ukrajnának korszerű haderővel kell rendelkeznie, ezért elrendelte a nemzetbiztonsági és védelempolitikát érintő területek felülvizsgálatát, valamint a katonai doktrína átdolgozását. A felülvizsgálat, majd a kidolgozómunka eredményeként 2012. június 8-án ellenjegyezte Ukrajna új nemzeti biztonsági stratégiáját és katonai doktrínáját.

A nemzeti biztonsági stratégia megfogalmazta a legfőbb globális, regionális és az Ukrajnát közvetlenül érintő kihívásokat, valamint azokat a belső kockázatokat is, amelyekkel az ország kénytelen szembenézni. A stratégia átfogó javaslatokat tett a nehézségek és a problémák kezelésére.

A 2012. évi katonai doktrína védelmi jellegű, tisztázta az aktuális védelempolitikai kérdéseket és deklarálta Ukrajna tömbönkívüliségét. A dokumentum kijelentette, hogy Ukrajna elsőként nem alkalmaz katonai erőt, viszont arányos válaszokat ad a nemzetközi normák és jogszabályok betartásával. Ennek tükrében fejleszti haderejét és látja el a nemzetvédelmi feladatokat.

A közelmúlt eseményeinek ismeretében igazán tanulságos, hogy a doktrína az alább felsorolt történéseket egy Ukrajna elleni lehetséges fegyveres támadás előjeleiként nevezte meg:

- területi követelések;
- a meglévő államhatárok felülvizsgálatának követelése;
- a katonai erők és a fegyverek számának növekedése a határ mentén;
- új, támadó fegyverrendszerek és katonai felszerelések beszerzése vagy rendszerbe állítása;
- külföldi szervezetek és kormányok hírszerző tevékenységének fokozása;
- információs és pszichológiai hadviselési törekvések a társadalompolitikai környezet destabilizációja céljából;
- politikai és gazdasági szankciók bevezetése az országgal szemben;
- a szeparatizmus támogatása.

A stratégia valószínűtlennek tartotta egy Ukrajna elleni közvetlen katonai agresszió közeljövőbeli bekövetkezését. A dokumentum meghatározta az Ukrán Fegyveres Erők reformjának és fejlesztési irányának alapjait. Rögzítette, hogy az országnak a kor követelményeinek megfelelő színvonalra kell fejlesztenie katonai erejét, növelnie kell harci képességeit, fenn kell tartania a harckészültséget és a hatékony mozgósítási rendszert.

Az ukrán–orosz konfliktus

2013 novemberében Ukrajnában ellenzéki tiltakozásokat és tüntetéseket váltott ki, hogy Janukovics elnök nem írta alá az Európai Unióval a társulási egyezményt.

Moszkva – figyelemmel kísérve a kijevei eseményeket és kihasználva Ukrajna egyre súlyosabb gazdasági, majd politikai válságát – „önzetlen” segítség gyanánt felajánlotta ukrán állampapírok vásárlását mintegy 15 milliárd USD értékben és az Ukrajnának szállított gáz árának 30%-os mérséklését. Az orosz és az ukrán elnök között 2013 decemberében létrejött egyezség részletei teljesen nem ismertek, de feltehetően Putyin elnök az általa kezdeményezett vámunióhoz való csatlakozást kérte viszonzásul.

Az ellenzéki erők a véres Euromajdan mozgalomban összekovácsolódtak, és tevékenységük eredményeként 2014. február 21-én Viktor Janukovics elhagyta Kijevet, majd Oroszországba menekült.

2014. február utolsó napjaiban a Krím félsziget orosz szeparatistái nemzeti, rendfokozati és egyéb fegyvernemi azonosító nélküli ruházatot viselő orosz fegyveresek (zöld ruhás emberek) támogatásával megszállták a félszigetet. A koszovói precedensre hivatkozva – miszerint a népek önrendelkezési joga alapjog – március közepén referendumot írtak ki annak eldöntésére, hogy a terület csatlakozzon Oroszországhoz, vagy jelentős szuverenitással maradjon Ukrajna része. A népszavazás eredményeként Oroszország szuverén államként elismerte a Krímet, majd 22. tagköztársaságként felvette az Oroszországi Föderációba.

A népszavazás eredményét, majd az azt követő orosz döntést az ENSZ Közgyűlése nem kötelező erejű határozattal (orosz vétó) érvénytelennek tekintette, és ezzel párhuzamosan megerősítette Ukrajna területi egységét.

Az események láncolataként 2014 áprilisában az oroszbarát szakadár erők Luhanszk és Donyeck megyékben harcot indítottak az elszakadásért. Kormányzati és rendőrségi épületeket foglaltak el Donyeck, Harkov és Luhanszk városokban, hosszan tartó ostrom alá vették a donyecki repülőteret.

A szakadár erők személyi és anyagi-technikai támogatását Oroszország tagadta, a kialakult válsághelyzetre való tekintettel azonban humanitárius segélyt szállító konvojokat indított útba, a szállítmányok összetételét azonban csak esetenként lehetett ellenőrizni.

Válaszul – a késedelmes krími reagálásból okulva – a hivatalos ukrán kormányzat terrorellenes műveletté nyilvánította a szakadárak elleni harcot. Reguláris erőket, az újonnan létrehozott nemzeti gárdát, valamint félkatonai csoportokat vezényelt a térségbe. A nagy létszámot érintő mozgósítás azonban nem növelte az amúgy is alacsony harci morált. A bevonultatott állomány egy részét szinte felkészítés és kiképzés nélkül vezényelték a terrorellenes műveletekben érintett alegységekhez.

2014. május 11-én a magukat önhatalmúlag kikiáltó donyecki és luhanszki „népköztársaságokban” népszavazást rendeztek az Ukrajnától való elszakadásról. Bár a szakadárak szerint a lakosság döntő többsége igennel szavazott, a két – rendkívül gyengén és *ad hoc* módon megszervezett – népszavazás legitimitását sem Kijev, sem a nemzetközi közösség nem ismerte el, a harcok pedig folytatódtak az ukrán kormányerők és a szeparatisták között.⁵

2014. szeptember 5-re datálódik az első minszki fegyverszüneti egyezmény, melynek egyetlen eredménye az volt, hogy – bár a tűzszünet nem valósult meg – a harcok intenzitása hónapokig mérséklődött.

2015. február 2-án – az első egyezmény be nem tartása miatt – megkötötték a második minszki tűzszüneti megállapodást. Ez a 13 pontos dokumentum rendelkezik a nehézfegyvereknek a semleges zónából történő kivonásáról, valamint az ukrán határőrizet visszaállításáról az eredeti ukrán–orosz határ mentén.

Az elmúlt időszakban az eddig kialakult frontvonalakban lényeges változás nem történt. A nemzetközi közösség által Oroszországgal szemben életbe léptetett gazdasági szankciók nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A nemzetközi közösség megfigyelőkkel próbálja több-kevesebb sikerrel ellenőrizni a tűzszüneti szerződésben foglaltakat. A minszki tűzszüneti szerződésekben meghatározott, a csapatokra és a tűzérségi eszközökre vonatkozó

⁵ Rác András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. KKI-tanulmányok, 2014. <http://kki.gov.hu/download/2/80/c0000/R%C3%A1cz%20Andr%C3%A1s%20hibrid%20h%C3%A1bor%C3%BA.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 06. 28.)

kivonásokat egyik fél sem hajtotta végre előírászerűen, inkább igyekeztek az általuk frekvenciát területek közelében átcsoportosításokat, összevonásokat végrehajtani.

A biztonság- és védelempolitika változásai 2014 óta

A több mint két éve tartó, változó intenzitású, de komoly veszteségeket okozó fegyveres konfliktus rádőbbsentette az ukrán politikai döntéshozókat, hogy valamit tenni kell. Az érvényben lévő, de tartalmában – a kialakult helyzet miatt – túlhaladott ukrán biztonság- és védelempolitikát meghatározó alapidokumentumok felülvizsgálatát és átdolgozását végrehajtották.

Petro Porosenko elnök 2015. május 26-án a 287/2015. számú elnöki rendeletben⁶ hagyta jóvá Ukrajna legújabb nemzeti biztonsági stratégiáját, amely öt fő rendelkező részből áll:

1. Alaprendelkezések.
2. Ukrajna nemzeti biztonsági stratégiája által elérendő célok.
3. Ukrajna nemzeti biztonságát veszélyeztető tényezők.
4. A legfontosabb ukrán nemzeti biztonsági irányelvek.
5. Záró rendelkezések.

A stratégia megfogalmazói az alaprendelkezésekben rögzítik:

- a 2013. november és 2014. február között zajló forradalom az akkor hatalmon lévő korrupt kormányzat ellen irányult, amely semmibe akarta venni az ukrán állampolgárok európai értékrendet (szabadság, demokrácia) követő új társadalmi rend létrehozására irányuló törekvéseit;
- Oroszország a Krím félsziget megszállásával és a kelet-ukrajnai területek ellen indított agressziójával próbálja Ukrajnát eltéríteni az európai értékekhez való csatlakozástól, és ezekkel a lépéseivel alássa a nemzetközi demokrácia egységét, a második világháborút követően kialakult világrendet (határokat), veszélyezteti a nemzetközi biztonság és jog alapjait, ezzel pedig büntetlenül teremt precedenst a katonai erő más ország területén történő felhatalmazás nélküli alkalmazására.

A stratégia főbb célokként az állam szuverenitásának a szavatolását, a területi egységének a nemzetközileg elfogadott határok mentén történő visszaállítását, a demokratikus jogállam biztonságának a garantálását, az ezeket az elvárásokat veszélyeztető fenyegetések minimalizálását, valamint az állampolgárok szabadságának és emberi jogainak a biztosítását, továbbá az EU-hoz és a NATO-hoz történő csatlakozás feltételeinek a megteremtését határozta meg.

A stratégia az Ukrajna nemzeti biztonságát aktuálisan veszélyeztető tényezők közé sorolja Oroszország Ukrajna ellen irányuló agresszióját; a rosszul működő ukrán nemzetbiztonsági és védelmi rendszert; a korrupt és nem hatékony közigazgatást; a kimerült, válságban lévő gazdaságot; a csökkenő életszínvonalat; az energia-, a tájékoztatási és a kiberbiztonságot veszélyeztető kihívásokat; a kritikusinfrastruktúra- és az ökológiai veszélyeztetettségét.

A nemzetbiztonsági irányelvek között a legfontosabb Ukrajna területi integritásának a visszaállítása. Ebben kulcsszerep hárul a hatékony, modern fegyverekkel és hadfelszereléssel ellátott ukrán fegyveres erőkre és minden más törvényesen létrehozott katonai alakulatra (önkéntes alakulatok). Nélkülözhetetlen az aktív külpolitika, a hatékony felderítő-, elhárító és bűnüldöző szervezetek tevékenysége. Az állami védelmi képességek megújításának meghatározó eleme az ukrán fegyveres erők reformja. Az elképzelt reformfolyamat egyik fő irányelve az ukrán fegyveres erőknek a NATO-szabványok szerinti fejlesztése és az

⁶ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14> (Letöltés időpontja: 2016. 06. 28.)

interoperabilitás lehetőségének a megteremtése a NATO-tagországok fegyveres erőivel. A záró rendelkezések rögzítik, hogy a védelmi szektor éves finanszírozása nem lehet kevesebb a GDP 5%-ánál, a Nemzetbiztonsági és Védelmi Tanács pedig a beterjesztett éves jelentés alapján hoz döntéseket a stratégiában meghatározott rendelkezések végrehajtásának a koordinálásához, esetleges korrigálásához.

Az ukrán Nemzetbiztonsági és Védelmi Tanács 2015. szeptember 2-i döntésében elfogadta Ukrajna katonai doktrínájának új változatát, melyet pontosítások után az államfő 2015. szeptember 24-én hagyott jóvá. A doktrína⁷ nyolc fő részre tagolódik:

- I. Általános rendelkezések.
- II. A biztonsági környezet értékelése (globális, regionális és országos szinten) a katonai fenyegetettség összefüggésében.
- III. A katonapolitikai célok és feladatok meghatározása.
- IV. A védelempolitika társadalmi, gazdasági és egyéb szempontok szerinti vizsgálata; a katonai stratégiát és a katonapolitikát korlátozó tényezők.
- V. Az ukrán védelempolitikai célok megvalósításának módjai.
- VI. A védelmi szektor finanszírozása.
- VII. Válság, kockázatkezelés.
- VIII. Záró rendelkezések.

Az általános rendelkezések 3. pontja kimondja, hogy Ukrajna atomfegyverrel nem rendelkező ország marad. A doktrína a nemzeti biztonsági stratégián alapul, és legfőbb gondolati eleme, hogy Ukrajna megakadályozza Oroszország agresszív tevékenységét, annak ellenáll, valamint teljesíti az EU- és a NATO-csatlakozás feltételeit.

A dokumentum értelmében Ukrajna aktuális katonai fenyegetettsége Oroszország fegyveres agressziója, amely magában foglalja a Krím ideiglenes megszállását, valamint az agressziót Donyeck és Luhanszk megyék egyes régióiban.

Közvetlen katonai fenyegetésként jelentkezik: Oroszország katonai erejének növelése az államhatár közvetlen közelében, beleértve a harcászati atomfegyver telepítésének lehetőségét a Krím területén; az ideiglenesen megszállt területek militarizálása; az orosz katonai kontingens jelenléte Moldova Dnyeszter-melléki régiójában; a felderítő- és a felforgató tevékenység fokozódása Ukrajnában az orosz titkosszolgálatok részéről az országon belüli helyzet destabilizálása céljából.

A doktrína ugyancsak fenyegetésként említi a törvény által nem engedélyezett fegyveres alakulatok tevékenységét Ukrajna területén, ami az ország társadalmi és politikai helyzetének megingatására, a lakosság megfélemlítésére, az ellenálló képességének megtörésére, az államhatalmi szervek és az önkormányzatok, a fontos ipari és infrastrukturális objektumok működésének a megzavarására irányul.

A doktrína meghatározza azokat a katonai és politikai kihívásokat, amelyek azzal fenyegetnek, hogy Ukrajna elleni fegyveres támadássá terebélyesedhetnek. Az elsők között szerepel ezek sorában Oroszország beavatkozása Ukrajna belügyeibe és szembeszegülése az ország népének európai orientációjával.

Az ország katonapolitikai céljai és fő feladatai a doktrína értelmében abból indulnak ki, hogy Ukrajna baráti kapcsolatok fenntartására törekszik a világ minden országával az egyenjogúság, a belügyekbe történő be nem avatkozás, a függetlenség, a szuverenitás és a területi egység iránti kölcsönös tisztelet elveivel összhangban megkötött nemzetközi szerződések alapján.

⁷ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (Letöltés időpontja: 2016. 06. 28.)

A katonai doktrína előíranyozza, hogy Ukrajna állami szuverenitása és területi egysége helyreállításának kulcsfontosságú feladatai közé tartozik a nemzetbiztonsági rendszer olyan szintű komplex reformja, amely elfogadható az EU- és a NATO-tagság szempontjából, olyan hatékony biztonsági és védelmi szektor létrehozása, amely a fegyveres agresszió elhárításához elégséges nemzetvédelmi kapacitást biztosít.

Ugyancsak célként határozza meg Ukrajna Fegyveres Erőinek a nyugati szabványok szerinti fejlesztését és a kompatibilitás megteremtését a NATO-tagországok fegyveres erőivel. Az ukrán vezetés elképzelései szerint a haderő 2020-ra eléri a teljes együttműködő képességet a NATO-tagországokkal.⁸

KÖVETKEZTETÉSEK

Az önálló államiságát visszanyert Ukrajna nemzeti léte legnagyobb történelmi kihívásával küzd. Az ukrán politikai döntéshozók a független Ukrajna kikiáltása óta nem tudtak egységes álláspontot kialakítani a biztonság és védelempolitika irányultságát tekintve. A Nyugat-Európa vagy Oroszország felé történő elköteleződés kérdése az orosz agressziót követően eldőlni látszik. Ukrajna a válságra választ keresve új nemzeti biztonsági stratégiát, valamint ebből származtatott új katonai doktrínát dolgozott ki. Az érvényben lévő új stratégiai dokumentumok szerint az ukrán „tömbönkívüliség” már a múlté, Ukrajna eltökélt szándéka az Európai Unióhoz, a NATO-hoz való csatlakozás és a belépés feltételrendszerének mielőbbi megteremtése. Tisztázatlan azonban, hogy a feltételrendszer kialakításában mennyire lesz következetes északkeleti szomszédunk. A nagyfokú korrupció, az eltérő gazdasági érdekű és kötődésű befolyásos oligarchák, az ország súlyos eladósodottsága, energiatartóssága kérdéssé teszi az euroatlanti szervezetekhez való csatlakozás realitását.

A 2014 márciusától bekövetkezett események hatására egyértelmű és kikényszerített változás állt be az ukrán biztonság- és védelempolitikában. Az érvényben lévő doktrína nevesített ellenségképpel rendelkezik – és ez az ellenség Oroszország. A tömbönkívüliség már a múlté, Ukrajna eltökélt szándéka, hogy a belépés feltételeinek megfelelően az Európai Unió és a NATO nemzetközi szervezetek tagja legyen.

Ukrajna nemzeti léte talán nem forog veszélyben, azonban az ország területi egységének megőrzése, az európai integráció hogyanja és mikéntje komolyabb kérdőjeleket vet fel, mint eddig bármikor.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hüse Kálmán őrnagy: *Ukrajna – Új kül- és biztonságpolitikai irányvonal*. Felderítő Szemle, 2010/2. szám, 31–40. <http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2010-2.pdf>

Jenei András: *Ukrajna az oligarchák fogságában*. <http://meltanyosság.hu/content/files/Ukrajna%20%C3%A9s%20az%20oligarch%C3%A1k.pdf>

Perepelicija, Grigorij M.: *NATO és Ukrajna: választól*. <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/hungarian/art2.html>

Porosenko jóváhagyta Ukrajna új katonai doktrínáját. <http://www.karpataljalap.net/?q=2015/09/25/porosenko-jovahagya-ukrajna-uj-katonai-doktrinajat>

⁸ <http://www.karpataljalap.net/?q=2015/09/25/porosenko-jovahagya-ukrajna-uj-katonai-doktrinajat> (Letöltés időpontja: 2016. 06. 28.)

- Póti László: *A negációs stratégiától az „Ukrajna-fáradtságig”. Az ukrán biztonságpolitika evolúciója (1990–2008)*. Nemzet és Biztonság. 2008/6. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/poti_laszlo-a_negacios_strategiatol_az__ukrajna_faradtságig_.pdf
- Rác András: *Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában*. KKI-tanulmányok, 2014. <http://kki.gov.hu/download/2/80/c0000/R%C3%A1cz%20Andr%C3%A1s%20hibrid%20h%C3%A1bor%C3%BA.pdf>
- Sudár István: *Az ukrán válság összefoglalása*. http://azatlasz.hu/2014/07/az_ukran_valsag_osszefoglalasa
- Szilvágyi Tibor ny. alezredes: *Ukrajna biztonsági és katonai stratégiai dokumentumai, valamint haderejének helyzete*. Honvédségi Szemle, 2015/2. szám, 51–64. http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/50006/hsz_2015-2..pdf
- The Military Balance 2015.
- Ukrajna 2015. május 26-án elfogadott nemzeti biztonsági stratégiája. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14>
- Ukrajna 2015. szeptember 24-én elfogadott katonai doktrínája. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>
- Vendriczki Gábor: *Ukrán önkéntes zászlóaljok: a szükséges rossz?* http://kitekinto.hu/europa/2015/11/04/ukran_onkentes_zaszloaljak_a_szukseges_rossz/#.V3KfBvmLSUK
- White Book 2014. The Armed Forces of Ukraine. http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2014_eng.pdf